

A ↔ B ↔ C

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Небесна В.В., Грідина Н.О., Морфунцов В.В.

Донецький державний університет управління

Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

Анотація. У статті розглянуті й узагальнені матеріали вивчення основних компонентів психологічної структури педагогічної діяльності викладачів кафедр фізичного виховання загального й спеціального напрямку у вищих навчальних закладах. Доцільно проводити відбір абітурієнтів з урахуванням мотивації до вибору даної професії. Комплектація викладацького складу кафедр фізичного виховання загальної й спеціальної спрямованості мають ідентичний один одному розподіл у структурі педагогічної діяльності. При підборі педагогічних кадрів необхідно враховувати суб'єктивні й об'єктивні компоненти

Ключові слова: викладач, колектив, фізичне виховання, ВНЗ, мотиви, професіоналізм.

Аннотация. Небесная В.В., Гридина Н.А., Морфунцов В.В. Особенности структуры деятельности преподавателя физического воспитания высшего учебного заведения. В статье рассмотрены и обобщены материалы изучения основных компонентов психологической структуры педагогической деятельности преподавателей кафедр физического воспитания общей и специальной направленности в высших учебных заведениях. Целесообразно проводить отбор абитуриентов с учетом мотивации к выбору данной профессии. Комплектация преподавательского состава кафедр физического воспитания общей и специальной направленности имеют идентичное друг другу распределение в структуре педагогической деятельности. При подборе педагогических кадров необходимо учитывать субъективные и объективные компоненты

Ключевые слова: преподаватель, коллектив, физическое воспитание, вуз, мотивы, профессионализм.

Annotation. Nebesnaya V.V., Gridina N.A., Morfuntsov V.V. Habits of frame of activity of the teacher of physical training of a higher educational institution. Materials of study main components of psychological pedagogical activities of teachers in physical education of common and special direction in Highs Educational Establishment are considered and summarized in the article. Expediently a carry selection of entrants with the count of motivation to a choice of the given trade. The complete equipment of teaching composition of faculties of physical training of a common and special orientation have allocation identical each other in frame of pedagogical activity. At selection of the pedagogical staff it is necessary to take into account subjective and objective components.

Key words: teacher, instructor, collective, physical education, Educational Establishment, motives, profession ism.

Вступ

У сучасній педагогічній діяльності викладачів вищих навчальних закладів ідуть інтенсивні пошуки й розробки концепцій, у межах яких стане можливим новий підхід до організації професійно-трудової діяльності колективу, підвищення якості підготовки студентів, розвитку і реалізації особистісного потенціалу, формуванню та становленню позитивного образу педагога [1, 2]. Мотиви вступу до педагогічного вищого навчального закладу і вибору професії педагога різноманітні. Причому деякі з них не відповідають педагогічній діяльності. Ця обставина давно турбує педагогічну громадськість. За даними опитувань тільки від 30 до 45% абітурієнтів, які вступили до педагогічного ВНЗ позитивно ставляться до професії вчителя. Близько 40% вступають до ВНЗ через інтерес до того або іншого предмету, не маючи інтересу до педагогічної діяльності. Від 13 до 22% студентів не ставляться позитивно ані до діяльності вчителя ані до профільного предмету [2, 3, 4].

Серед різноманіття засобів підготовки майбутніх фахівців в умовах ВНЗ з кожним роком все більше зростає значимість фізичного виховання. Відомо, що різні види діяльності, особливо спортивно-оздоровчого напрямку, вимагають від людини різних властивостей, якостей, якими не всі володіють рівною мірою.

Головним завданням педагогічної діяльності колективів кафедр фізичного виховання є підготовка майбутніх фахівців різних спеціальностей, наявності у них достатнього рівня здоров'я, фізичної та розумової працездатності, гуманітарних і професійних знань, навичок, умінь, що багато в чому залежить від кваліфікації, типологічних особливостей та властивостей нервової системи, здатностей, інтересів, мотивів, самоактуалізації, самовираженні викладачів, отримання певних матеріальних благ і соціальних гарантій [4, 5]. Основні мотиви трудової діяльності викладача фізичного виховання, як і будь-якої людини взагалі, можна розділити на такі категорії: мотиви вибору професії і мотиви вибору місця роботи, що характеризуються спонуканнями суспільного характеру, престижу, оцінки своїх можливостей та ін.

Робота виконана за планом НДР Донецького юридичного інституту Луганського Державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка.

Формулювання цілей роботи

Мета означеної статті спрямована на розгляд низки питань, пов'язаних з дослідженням психологічної структури діяльності викладача фізичного виховання, а також узагальненні деяких попередніх матеріалів, отриманих при вивченні педагогічної діяльності спеціалізованих кафедр вищих навчальних закладів Донецького регіону. На підставі системоутворюючих можливостей дослідження мети були визначені наступні завдання:

- 1) виявити основні компоненти структури діяльності викладача фізичного виховання;
- 2) визначити оптимальні співвідношення розглянутих компонентів

Методика дослідження. Основним методом у дослідженні була бесіда, в результаті якої визначено ставлення викладача до його педагогічної діяльності: 1) що в педагогічній діяльності є найбільш важким?; 2) чим пояснюються ці труднощі?; 3) які риси особистості студента найбільш складніше виховати?

Відомості, отримані в процесі бесіди, доповнювалися аналізом протоколів засідань кафедр, публічних звітів викладачів, а також систематичними спостереженнями. Усі ці матеріали піддавалися аналізу і обробці.

Об'єктом вивчення були як молоді викладачі, що тільки розпочали педагогічну діяльність, так і викладачі, які мають великий досвід роботи у вищих навчальних закладах. Дане дослідження проводилося на кафедрах фізичного виховання загальної і спеціальної спрямованості з січня 2007 р. по травень 2008 р.

Результати досліджень

Досліджуючи особливості педагогічної діяльності викладача, її психологічну структуру, формування особистості педагога, можна створити науково-обґрунтовану методику відбору абітурієнтів до інститутів фізичного виховання та спорту, їх навчання педагогічній майстерності та керівництва ними під час самостійної діяльності в колективі

Відповіді на ці питання ще не знайшли повного свого відображення в спортивній психології тому дослідження в цьому напрямку є досить важливими й перспективними. Пропонована стаття не претендує на повне висвітлення даної проблеми, тому що кількість випробуваних, які були взяті нами за об'єкт дослідження, досить незначна, і тому отримані результати носять регіональний характер. Але по ним можна судити про конкретний колектив і умови, в яких він працює, а також виробити деякі практичні рекомендації щодо оптимізації режимів функціонування

У педагогічній діяльності викладача фізичного виховання в умовах ВНЗ можна виділити різні категорії труднощів пов'язаних з проведенням навчально-спортивної, масово-оздоровчої, виховної і науково-методичної роботи. Ці труднощі можуть бути обумовлені наступними причинами:

- об'єктивними, пов'язаними зі здійсненням навчального процесу (відсутність спортивної бази, достатньої кількості інвентарю і т. ін.), з умовами життя й побуту викладача;
- суб'єктивно-об'єктивними, які закладені в самому викладачеві, але залежать не тільки від нього (погане здоров'я, небажання працювати, слабка професійна підготовка, відсутність педагогічного досвіду і т. ін.);
- суб'єктивними, обумовленими особистими якостями викладача (низька комунікабельність, невпевненість у своїх силах, слабовілля і т. ін.).

Досліджуючи всі труднощі в діяльності викладача, ми прийшли до висновку, що основою структури педагогічної діяльності є організаційний (А), комунікативний (В), науково-творчий (С) компоненти (у даній роботі не ставилося завдання розкриття змісту кожного з цих компонентів).

Усі перераховані компоненти, що забезпечують успішність педагогічної діяльності викладача, не можуть бути абсолютно рівнозначно (якісно і кількісно) представлені в структурі однієї особистості. Різні композиції виявлених компонентів, де одні є провідними, а інші створюють фон, обумовлюють різницю моделі викладачів, які відрізняються один від одного своїми професійними схильностями:

1. Організаційна схильність може бути представлена моделлю типу (А ↔ В ↔ С), що відображає ієрархію компонентів у структурі діяльності майстра масово-оздоровчої роботи.

2. Комунікативна схильність дає дві моделі: (В ↔ А ↔ С) більш типову для майстра виховної роботи (В ↔ С ↔ А), яка відображає співвідношення психологічних компонентів особистості викладача - майстра навчальної роботи.

3. Науково-творча схильність представлена також двома моделями: (С ↔ В ↔ А), що відповідає структурі діяльності явного тренера ВНЗ, і (С ↔ А ↔ В), більш близькій структурі особистості викладача - майстра науково-дослідної і науково-методичної роботи.

Яке оптимальне співвідношення психологічних компонентів у структурі особистості викладача повною мірою забезпечило б успіх його діяльності? Ранговий показник цих компонентів у структурі діяльності викладача ми визначили за інтенсивністю поглядів усіх випробуваних. Кількісна обробка матеріалів показала, що за еталон професіограми викладача фізичного виховання варто визнати наступні співвідношення перелічених компонентів

- 1) організаційний (А) - 43,4%;
- 2) комунікативний (В) - 40%;
- 3) науково-творчий (С) - 16,6%.

Звичайно, що цими моделями не вичерпується уся різноманітність існуючих форм прояви професійних схильностей, але на першому етапі дослідження з метою елементарної формалізації складного феномена, якою є праця викладача, таке обмеження представляється обґрунтованим

На нашу думку, викладач, в якому настільки гармонійно міцно поєднані ці компоненти, здатний домогтися в умовах роботи на кафедрі фізичного виховання найбільших успіхів у своїй педагогічній діяльності.

Нами розроблені спеціальні шкали, за допомогою яких може бути отримана психодіаграма викладача, що характеризує вимоги професії до особистості, до психічних якостей, індивідуальних особливостей працівника, можливості компенсації та вдосконалення його професійно-значимих якостей, вимоги до надійності в роботі. Порівнюючи результати психодіаграми з еталонною професіограмою, ми маємо можливість діагностувати

швидкість адаптації до умов роботи в нашому колективі, успішність педагогічної діяльності, а також намічати конкретні перспективи росту педагогічної майстерності кожного викладача і т. ін.

Чи багато викладачів можуть з повною впевненістю стверджувати, що ці компоненти розвинені в них у такій пропорції, як в отриманому еталоні? Однозначно, ні. Яким же чином забезпечити ріст своєї професійної майстерності в даних умовах? Це формування повинне здійснюватися з опорою на такий компонент, який у даний момент домінує, більш розвинений, чітко проявляється в діяльності визначеного викладача. Враховуючи цей факт, а також створюючи сприятливі умови для розвитку особистості викладача, можливе підвищення його педагогічної майстерності.

Наявність певної невідповідності психограми деяких викладачів еталону професіограми необхідно враховувати при комплектуванні колективу викладачів спортивних відділень і кафедри, для того, щоб недостатній розвиток якогось компонента одного з викладачів повністю компенсувався б максимальним розвитком цього компонента у інших викладачів і т. ін.

Висновки

Підводячи підсумки, можна зробити висновки:

1. При проведенні вступної кампанії до вищих навчальних закладів фізкультурної й спортивної спрямованості доцільно проводити відбір абітурієнтів з урахуванням мотивації до вибору даної професії, тому що педагогічна діяльність майбутніх фахівців тісно пов'язана з вихованням молодих людей, удосконаленням їх психофізичних здатностей, розвитком фізичних якостей, зміцненням здоров'я й сприянням всебічному гармонійному розвитку особистості;

2. Комплектація викладацького складу кафедр фізичного виховання загальної й спеціальної спрямованості мають ідентичний один одному розподіл у структурі педагогічної діяльності, співвідношення організаційного, комунікативного й науково-творчого потенціалу;

3. При підборі педагогічних кадрів на кафедри фізичного виховання вищих навчальних закладів необхідно враховувати всі суб'єктивні й об'єктивні компоненти, що забезпечують успішність педагогічної діяльності викладача й колективув цілому.

4. У трудовій діяльності структурного підрозділу фізкультурної й спортивної спрямованості необхідно акцентувати увагу на перспективи росту педагогічної майстерності кожного викладача, що дозволить удосконалити навчально-виховну роботу, забезпечити рішення освітніх й оздоровчих завдань у процесі фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Таким чином, за певних умов можливе створення згуртованого гармонійного колективу в якому інтегральне співвідношення компонентів ідентично еталонному.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем вдосконалення структури діяльності викладача фізичного виховання вищого навчального закладу.

Література

1. Деминский А.Ц. Развитие способностей спортивной деятельности. – Донецк, 1996. – 352 с.
2. Штейнмец А.Э. Психологическая подготовка педагогической деятельности. – Калуга, 1998. – 274 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб: Издательство «Питер», 2000. – 512 с.
4. Григоренко В.Г. Профессионально педагогическая мотивация и технология ее формирования. Одесса, Издательство ЮУГАУ им. К.Д. Ушинского 2003. – 148 с.
5. Заярин Г.Ю., Кривец И.Г. Профессионально-ориентированная психофизическая подготовка в вузе: Учебно-методическое пособие. Донецк: Дон ГАУ, 2001. – 215 с.

Надійшла до редакції 18.10.2008р.